

Innst. O. nr. 35

(2005-2006)

Innstilling til Odelstinget
fra familie- og kulturkomiteen

Ot.prp. nr. 11 (2005-2006) jf. Ot.prp. nr. 103 (2004-2005)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.)

Innhold

	Side		Side
1. Sammendrag	5	1.2.4.2 Tilsyn under samvær	9
1.1 Proposisjonens innhold	5	1.2.4.3 Fiktiv identitet og sperret adresse ...	10
1.2 Sammendrag av Ot.prp. nr. 103 (2004-2005)	5	1.2.4.4 Foreldreansvar etter dødsfall	11
1.2.1 Proposisjonens hovedinnhold	5	1.2.5 Tilbakebetaling av barnebidrag	12
1.2.1.1 Innledning	5	1.2.5.1 Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag	12
1.2.1.2 Samværets omfang	5		
1.2.1.3 Styrking av meklingsordningen	5	2. Komiteens merknader	13
1.2.1.4 Tiltak for å beskytte barn mot overgrep	6	2.1 Samværets omfang	14
1.2.1.5 Tilbakebetaling av barnebidrag	6	2.2 Styrking av meklingsordningen	16
1.2.2 Samværets omfang	6	2.3 Tiltak for å beskytte barn mot overgrep	17
1.2.2.1 Barne- og familiedepartementets vurde- ringer og forslag	6	2.4 Tilbakebetaling av barnebidrag	18
1.2.3 Styrking av meklingsordningen	7	2.5 Anmodningsvedtak om lovfesting av barnets rettigheter	19
1.2.3.1 Utvidelse av tilbudet om mekling	7		
1.2.3.2 Obligatorisk mekling for samboende foreldre	8	3. Forslag fra mindretall	20
1.2.4 Tiltak for å beskytte barn mot overgrep	8	4. Komiteens tilråding	21
1.2.4.1 Påstander om overgrep i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær	8	Vedlegg	24

Innst. O. nr. 35

(2005-2006)

Innstilling til Odelstinget fra familie- og kulturkomiteen

Ot.prp. nr. 11 (2005-2006) jf. Ot.prp. nr. 103 (2004-2005)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Proposisjonens innhold

Barne- og familiedepartementet la 17. juni 2005 fram for Stortinget Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) Om lov om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.). Det framsette forslaget ble ikke behandlet av det forrige storting. I henhold til Stortingets forretningsorden § 33 tredje ledd må odelstingsproposisjoner som ikke er ferdigbehandlet av Odelstinget og Lagtinget i den valgperiode de er overbrakt i, framsettes på ny for å bli tatt under behandling. Barne- og familiedepartementet legger med dette fram forslaget om endringer i barnelova mv. på ny. Forslaget er i samsvar med forslaget i Ot.prp. nr. 103 (2004-2005).

1.2 Sammendrag av Ot.prp. nr. 103 (2004-2005)

1.2.1 Proposisjonens hovedinnhold

1.2.1.1 INNLEDNING

Barne- og familiedepartementet fremmer i Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) forslag om endringer i barnelovens kapittel 5, 6, 7 og 8. Forslagene gjelder omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldrean-

svar etter dødsfall og regler for tilbakebetaling av barnebidrag der farskapet endres.

1.2.1.2 SAMVÆRETS OMFANG

Departementet foreslo i sitt høringsbrev å oppheve lovens definisjon av vanlig samværsrett. Ved å oppheve legaldefinisjonen vil det legges til rette for at avtaler inngås på individuell basis, og at hver enkelt avtale skal ha grunnlag i en vurdering av behovene til barnet det gjelder og ikke i en standardordning. Dette fikk stor tilslutning, men flere høringsinstanser uttalte likevel at dette kunne virke konfliktfremmende, og det ble samtidig påpekt usikkerhet om forslaget kunne føre til mindre samvær for barn og foreldre som fra før har liten kontakt. På bakgrunn av dette foreslår departementet nå en mellomløsning, med en ny fleksibel hovedregel, samtidig som man beholder legaldefinisjonen av "vanlig samværsrett".

Følgende momenter skal ifølge forslaget legges til grunn for avtaler og avgjørelser som gjelder samværsordninger: hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, barnas alder, reiseavstanden mellom foreldrene og andre hensyn til barna.

1.2.1.3 STYRKING AV MEKLINGSORDNINGEN

Departementet foreslår i proposisjonen å gjøre meklingsordningen mer fleksibel og bedre tilpasset de enkelte sakene, slik at det kan brukes mindre tid på foreldre som ikke har utbytte av meklingsordning og mer tid på foreldre med store konflikter. Departementet foreslår å utvide meklingsstilbudet ved en omlegging av timetallet. Det obligatoriske elementet ved meklingsordningen foreslås å være én time, samtidig som rammene for frivillig meklingsordning utvides. I tilfeller hvor det er mulighet for foreldrene å komme fram til en avtale, kan de motta inntil sju timer med meklingsordning.

Proposisjonen fremmer videre forslag om at også samboere med felles barn under 16 år skal være forpliktet til en times mekling ved samlivsbrudd.

En særlig utfordring på området er å få samboerne til å møte til mekling, ettersom de kan flytte fra hverandre uten formaliteter. Det foreslås i proposisjonen å lovfeste at meklingsattest må legges fram før utvidet barnetrygd skal kunne tilstås ved samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år.

1.2.1.4 TILTAK FOR Å BESKYTTE BARN MOT OVERGREP

Som et ledd i regjeringens oppfølging av Familiemeldingen, nedsatte Barne- og familiedepartementet en arbeidsgruppe som blant annet skulle foreslå tiltak for at hensynet til barnet skal bli bedre ivarett i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær hvor det foreligger mistanke om overgrep, og for at fiktiv identitet og sperret adresse skal kunne gi effektiv beskyttelse også for kvinner med barn.

På bakgrunn av arbeidsgruppens innstilling foreslår departementet flere tiltak for å beskytte barn mot overgrep. Det fremmes forslag om å presisere i lovteksten at ved avgjørelsen av saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær, skal det tas hensyn til at barnet ikke må utsettes for overgrep. Videre går departementet i proposisjonen inn for å lovfeste at dersom samvær ikke er til barnets beste, må retten avgjøre at det ikke skal være samvær.

Domstolene kan sette som vilkår for samvær at det utøves under tilsyn. Departementet går inn for at Barne-, ungdoms- og familieetaten på regionalt nivå får en lovpålagt plikt til å oppnevne tilsynsperson i særlige tilfeller. Den lovpålagte plikten til å utøve tilsyn bør etter departementets oppfatning begrenses til særlige tilfeller og situasjoner hvor det på grunn av forholdene kun er aktuelt med sterkt begrenset samvær.

Av sikkerhetshensyn går departementet i proposisjonen inn for at fast verneting kan være Oslo tingrett i saker hvor barnet bor på sperret adresse eller det foreligger vurdering av fiktiv identitet som beskyttelsestiltak.

I dag får en forelder som ikke tidligere har hatt foreldreansvar, tildelt dette automatisk ved den andre forelderens død. Departementet går inn for at den siktede ikke skal få overført foreldreansvaret automatisk i disse tilfellene. Dersom gjenlevende har hatt foreldreansvar før dødsfallet, foreslår departementet at tingretten skal fatte foreløpig avgjørelse om foreldreansvaret. Forslaget ivaretar behovet for en konkret vurdering av barnets beste gjennom en rettslig avgjørelse, samtidig som en får en rask avgjørelse som motvirker at det oppstår en urimelig situasjon.

1.2.1.5 TILBAKEBETALING AV BARNEBIDRAG

Etter gjeldende rett kan den som er blitt fritatt for et farskap kreve betalt barnebidrag tilbake fra folketrygden med samme sum som innbetalt, dvs. det nominelle beløpet.

Departementet foreslår at det gjøres en lovendring som innebærer at det innføres en ordning som sikrer mot verdifallet i pengeverdien fra bidraget første gang ble betalt og til det blir tilbakebetalt. Det foreslås at dette gjøres ved en direkte anvendelse av konsumpersonindeksen fra Statistisk sentralbyrå.

1.2.2 *Samværets omfang*

1.2.2.1 BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Under behandlingen av Familiemeldingen gikk komitéflertallet inn for å oppheve barnelovens definisjon av vanlig samvær.

Fordelen med å oppheve legaldefinisjonen vil være å legge bedre til rette for at alle avtaler inngås på individuell basis. Hver enkelt avtale skal ha grunnlag i en vurdering av behovene til det konkrete barnet det gjelder og ikke i en standardordning. Selv om det er et økt fokus på hensynet til det enkelte barns beste som er hovedmålet med lovendringen, vil det også være et mål at lovendringen skal føre til at foreldre som gruppe avtaler mer samvær, og at fedres rolle som omsorgspersoner som følge av dette styrkes.

Departementet legger til grunn at barnelovens bestemmelser om samvær bør være utformet på en slik måte at de tar opp i seg samfunnsutviklingen på dette området, og legger til rette for en positiv utvikling av samværshyppighet og omfang. Det vil imidlertid være unntakstilfeller hvor det vil være best for barnet at det ikke er samvær, eller at samværet er sterkt begrenset. Dette kan være tilfeller hvor samværsforelderens har problemer i forhold til rus, vold, psykiatri eller lignende. Lovforslaget er ikke ment å oppfordre til mer samvær i disse tilfellene. Det understrekes at det er en forutsetning for samvær at dette er til barnets beste.

Departementet mener at lovteksten bør gi en angivelse av noen sentrale momenter som Høyesterett i sin praksis har lagt til grunn i sin vurdering av barnets beste. Det vises til lovutkastets § 43 andre ledd. Disse momentene skal vurderes av de som skal fastsette en samværsordning, enten det er barnets foreldre eller en domstol. Hvilken vekt de forskjellige momentene skal tillegges, kan variere fra sak til sak på bakgrunn av de individuelle forholdene.

Et hensyn som bør framheves i lovteksten, er hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt etter samlivsbrudd. Dette er et moment som er mye vektlagt i rettspraksis i saker om hvor barn skal bo fast.

Anvendelsen av prinsippet barnets beste kan imidlertid bli noe forskjellig i saker om samvær og saker om hvor barnet skal bo fast. Samværets omfang skal avgjøres ut fra det konkrete barnets behov, slik at en konkret vurdering av forholdene i den enkelte sak blir avgjørende. Ved at loven bruker begrepet best mulig samlet foreldrekontakt, vil ordlyden omfatte omfanget, uten å gi føringer på hvor mye samvær det skal være, samtidig som det sies noe om innholdet. Kontakten kan f.eks. også innbefatte telefonkontakt, e-post, sms mv.

Departementet foreslår videre å lovfeste at "anna omsyn til barnet" skal tillegges vekt. Det er ikke konkretisert hvilke hensyn som her kan være relevante. Andre hensyn kan f.eks. være tidligere utførelse av omsorgsoppgaver, tilknytning til foreldrene, foreldrenes karaktertrekk, hensyn til trygghet og stabilitet mv.

På bakgrunn av de motforestillinger som er fremmet av høringsinstansene i forhold til å oppheve legaldefinisjonen av vanlig samværsrett, foreslår departementet en mellomløsning, der bestemmelsen som ble sendt på høring fremmes som forslag til ny lovtekst, samtidig som man beholder legaldefinisjonen i barneloven § 43 andre ledd. Departementet legger særlig vekt på de betydelige motforestillingene som er reist av samtlige domstoler som har uttalt seg. Som Justisdepartementet har påpekt, er det en gruppe foreldre som har svært begrenset samvær. Barne- og familiedepartementet legger til grunn at økt kontakt og samvær vil være et gode for det store flertallet av barn i denne gruppen. Usikkerheten om det å oppheve legaldefinisjonen vil ha negative konsekvenser for denne gruppen, er så vidt alvorlig at departementet av denne grunn mener at legaldefinisjonen av vanlig samværsrett ikke bør oppheves. Departementet mener det er særlig viktig å legge til rette for kontakt mellom barn og foreldre i tilfeller hvor det er lite eller ikke noe samvær, og samvær vil være til beste for barnet. Det er svært bekymringsfullt dersom denne gruppen skulle få mindre samvær som følge av at legaldefinisjonen oppheves.

På denne bakgrunn foreslår Barne- og familiedepartementet å lovfeste hvilke momenter som skal legges til grunn for samværsordningen i utkastet § 43 andre ledd. Dette tilsvarer forslaget som ble sendt på høring. I tillegg foreslår departementet å beholde legaldefinisjonen av vanlig samværsrett i samme ledd, nytt fjerde punktum i paragrafen. Loven vil på denne måten først og fremst signalisere at det er de individuelle hensyn som er avgjørende når samvær skal avtales eller fastsettes. Det er barnets konkrete behov som skal være i fokus når en samværsordning avtales eller fastsettes, og ikke lovens standardordning. Definisjonen av vanlig samvær vil deretter følge, som et signal til foreldre som er i konflikt og som har behov

for et utgangspunkt for sin forhandling om en samværsordning som passer for deres barn. Hensikten med lovteksten slik den nå er foreslått utformet, er å styrke den individuelle tilpasningen. Samtidig ønskes legaldefinisjonens signaleffekt beholdt, for å fremme samværets omfang i de sakene hvor det er lite eller ikke noe samvær, og en økning av samværet vil være til barnets beste.

1.2.3 Styrking av meklingsordningen

1.2.3.1 UTVIDELSE AV TILBUDET OM MEKLING

1.2.3.1.1 Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag

Barne- og familiedepartementet foreslår å beholde det tvungne elementet i separasjons- og skilsmis-sesaker og barnefordelingssaker ved én obligatorisk meklingsstime. Mekling ut over én time gjøres frivillig. Rammen for frivillig mekling utvides, slik at de som ønsker det totalt kan få sju timer med mekling (1+3+3 timer), jf. lovutkastet § 54.

Meklingens innhold følger av barneloven § 52, der formålet er å få foreldrene til å komme fram til en skriftlig avtale om foreldreansvaret, om hvor barnet skal bo fast og samvær. Partene bør gjøres kjent med de viktigste økonomiske konsekvensene som avtalen medfører. Det foreslås ikke endringer i denne bestemmelsen. Departementet ønsker en ordning med en viss tvungen mekling for alle som ønsker separasjon eller skilsmisse, samboere som flytter fra hverandre og for foreldre som vil reise sak for retten om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær. Denne meklingen foreslås å være én time.

En videre prosess med mekling krever imidlertid at partene er villige til å forhandle og er derfor vanskelig å gjennomføre med tvang.

Departementet fremmer forslag om å utvide tilbudet til de som er motivert for mekling, slik at de kan møte til totalt sju timer mekling. Foreldrene som er enige og foreldre som ikke ønsker å mekle, blir bare pålagt å møte til en times mekling. Selv om den obligatoriske meklingen reduseres til én time, vil det ikke si at foreldre med høyt konfliktnivå og en langvarig tvist skal unngå å mekle. Mekler skal oppfordre foreldrene til å benytte seg av meklingsstilbudet på tre timer, når foreldrene ikke er enige om barna. I tilfeller hvor mekler mener det er mulighet for å komme fram til en avtale, skal foreldrene få tilbud om ytterligere tre timer med mekling. Departementet mener at man på denne måten vil utnytte ressursene bedre. Meklingsordningen gjøres mer fleksibel og tilpasses de enkelte sakene, slik at det kan brukes mindre tid på foreldre som ikke har utbytte av mekling, og mer tid på foreldre med store konflikter.

Barne- og familiedepartementet anser det som viktig å utvikle metoder for rådgivning og støtte i fa-

milier med store konflikter. Det påbegynte arbeidet med å utvikle bedre meklingsmetodikk i fastlåste meklingsaker med høyt konfliktnivå vil bli videreført.

1.2.3.2 OBLIGATORISK MEKLING FOR SAMBOENDE FORELDRE

1.2.3.2.1 *Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag*

Samfunnet har et selvstendig ansvar for å fremme barnets beste og gi barn rettsvern. Et viktig mål er at barn født av samboende foreldre ikke skal diskrimineres i forhold til barn født av gifte foreldre. Dagens meklingsordning fanger ikke i tilstrekkelig grad opp samboende foreldre som skiller lag. Samboere med felles barn under 16 år har siden 1995 hatt mulighet til å få meklings dersom begge parter ønsker det. Samboere har imidlertid ikke plikt til å mekle, slik ektepar som skiller lag har. Barns behov må behandles likt uavhengig av om foreldrene har valgt ekteskap eller samboerskap. På samme måte som for ektepar, bør meklings være obligatorisk også ved samlivsbrudd for samboere med felles barn. Plikten til å mekle bør gjelde samboerpar med felles barn under 16 år. Dagens regler for ektepar er også begrenset til par med felles barn under 16 år.

Departementet tar utgangspunkt i at det med samboere normalt menes to personer som lever i ekteskapsliknende forhold i en felles husholdning. Det er denne gruppen som skal gis plikt til å mekle ved samlivsbrudd dersom paret har felles barn under 16 år. Forslaget omfatter ikke samboerpar uten barn eller med bare særkullsbarn. Etter departementets oppfatning er det ikke nødvendig å stille krav til samboerforholdets varighet for at meklings skal være obligatorisk ved brudd. Av hensyn til paret selv og barna er det ønskelig at flest mulig par som faktisk er samboere, omfattes av forslaget.

En særlig utfordring på dette området er å få samboerne til å møte til meklings, ettersom samboere kan flytte fra hverandre uten formaliteter. Gifte foreldre kan riktignok også flytte fra hverandre uten formaliteter, men for å få separasjons- og skilsmissebevilgning må de ha meklingsattest. Det er behov for et virkemiddel som sikrer at den obligatoriske delen av meklings kan gjøres gjeldende overfor samboerparene.

Departementet foreslår å gjøre utbetaling av utvidet barnetrygd til personer som blir enslig forsørger etter oppløsning av samboerskap, betinget av at det fremlegges meklingsattest, jf. utkast til nytt femte ledd i barnetrygdloven § 9. Utvidet barnetrygd er en viktig økonomisk stønad til enslig forsørger. Retten til utvidet barnetrygd vil kunne oppstå etter et oppløst samboerforhold. Den av foreldrene barna bor hos, vil derfor forventes å søke om slik stønad etter samlivsbruddet. Å knytte krav om meklingsattest til retten til

utvidet barnetrygd, kan på denne bakgrunn være effektivt for å sikre at samboere møter til meklings.

Kravet om meklingsattest skal bare gjelde der det søkes om utvidet barnetrygd etter et avsluttet samboerforhold og der samboerne har felles barn under 16 år. Det skal altså ikke stilles et generelt krav om meklingsattest for rett til utvidet barnetrygd.

1.2.4 *Tiltak for å beskytte barn mot overgrep*

1.2.4.1 PÅSTANDER OM OVERGREP I SAKER OM FORELDREANSVAR, FAST BOSTED OG SAMVÆR

1.2.4.1.1 *Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag*

Departementet mener det er nødvendig med endringer i barneloven for bedre å sikre at barnet ikke utsettes for risiko for vold og overgrep. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens vurdering av at det ikke er tilstrekkelig sikkerhet for at hensynet til barnet blir godt nok ivarettatt. Det store flertallet av høringsinstansene gir også uttrykk for at det er behov for en slik lovendring, og at barnet ikke har tilstrekkelig vern etter praktiseringen av gjeldende regelverk.

Departementet finner det ikke tvilsomt at samværsretten generelt må anses å stå sterkt. Det er uttrykkelig nedfelt i loven at den som ikke bor sammen med barnet har rett til samvær, og det er et grunnleggende utgangspunkt og bred enighet om at barnet skal kunne opprettholde god kontakt med begge foreldre selv om de lever hver for seg. Dette vil normalt være av stor verdi for barnet. Departementet kan ikke se at det foreligger noe som tyder på at samvær ikke tilkjennes uten at det begrunnes særskilt.

Det er i høringsrunden kommet et forslag om at det må angis at det må foreligge særlige grunner for å nekte samvær. Dersom det angis at det må foreligge særlige grunner, i tillegg til at avgjørelsen skal rette seg etter det som er best for barnet, kan det medføre at terskelen for å nekte samvær blir enda høyere enn den er i dag. Så sterkt som samværsretten i utgangspunktet står, er det etter departementets syn ikke behov for å presisere at det må foreligge særlige grunner.

Fra et fåtall av høringsinstansene framheves det også at det tvert imot er et problem at det framsettes falske beskyldninger om overgrep for å vinne fram med en påstand om å få barnet boende fast hos seg eller for å hindre at den annen part får samvær. Etter departementets mening vil spørsmålet om bevisst eller ubevisst uriktige påstander om overgrep være en del av problemstillingen ved de vurderinger og avveininger som må foretas. Forslaget tar sikte på å klargjøre rettstilstanden og de hensyn som må ivarettas. Slik sett er forslaget uavhengig både av delte me-

ninger om forekomsten av falske påstander, og hvilke krav som faktisk stilles til bevisføringen i dag. Målsettingen er å bedre sikkerheten for at barnet ikke utsettes for overgrep.

Det er ofte vanskelig å bevise at overgrep har funnet sted. Det kan stilles spørsmål om hvilken grad av sannsynlighet som må foreligge for at et slikt faktum skal legges til grunn ved behandlingen av en sak om foreldreansvar, fast bosted og samvær.

Departementet vil ikke gå inn for en bundet bevisregel om hvilken sannsynlighetsgrad som skal foreligge, og slutter seg i så henseende til arbeidsgruppens vurdering. En bundet bevisregel vil heller ikke være i tråd med systemet i barneloven, hvoretter avgjørelsene skal tas ut ifra hensynet til barnets beste etter en konkret totalvurdering av alle momenter i saken. I saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær er fakta svært sammensatt og har stor betydning for den konkrete vurderingen. Hvilken sannsynlighetsgrad som må anses tilstrekkelig vil derfor kunne avhenge av konkrete omstendigheter.

Departementet ser imidlertid behov for en presisering i loven for å sikre at påstander om vold og overgrep blir tatt tilstrekkelig alvorlig, som foreslått i lovutkastet § 48 nytt andre ledd. Dette er i utgangspunktet en selvfølge, og det må kunne legges til grunn at retten tar hensyn til dette ved avgjørelser i dag. Hensikten med å presisere dette i lovteksten, er å sikre at alvoret i skadevirkningene barnet kan bli påført gis tilstrekkelig oppmerksomhet både av domstoler, advokater og sakkyndige, samt tillegges tilstrekkelig vekt i de situasjonene hvor det er vanskelig eller umulig å ta stilling til om overgrep har skjedd og/eller vil komme til å skje. På bakgrunn av at samværsretten må anses å stå så sterkt, mener departementet også at det er behov for en særlig presisering av at det er en forutsetning om at samværet skal være til barnets beste, som foreslått i lovutkastet § 43 første ledd nytt tredje punktum.

1.2.4.2 TILSYN UNDER SAMVÆR

1.2.4.2.1 *Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag*

Etter dagens regelverk har ikke retten myndighet til å pålegge noen å sørge for at det oppnevnes en tilsynsperson. Følgen av at tilsyn settes som vilkår for samvær kan derfor bli at samværet ikke kan gjennomføres, fordi det ikke finnes en egnet tilsynsperson. Departementet mener det vil være positivt at det offentlige får en lovpålagt plikt til å oppnevne en tilsynsperson i særlige tilfeller.

Det er lovens utgangspunkt at det skal være samvær. Et vilkår om tilsyn under samvær er et vesentlig inngrep i samværsretten. Samtidig er det etter loven en forutsetning at samvær skal være til barnets beste. Dersom det er konflikt mellom utgangspunktet om

samværsrett og hensynet til barnets beste, er det barnets beste som skal være utslagsgivende i henhold til barneloven. På bakgrunn av at det i utgangspunktet anses som positivt og viktig at barnet kan opprettholde kontakt med begge sine biologiske foreldre, vil samvær under tilsyn være et aktuelt alternativ å vurdere før samvær nektes helt. En tilsynsordning vil være mindre inngripende enn total avskjæring av samvær, og kan være en gunstig mellomløsning for å opprettholde kontakt mellom samværsforelderen og barnet i de tilfellene dette vil være til barnets beste.

Departementet understreker viktigheten av at samvær under tilsyn ikke tilkjennes i større grad enn hvor det faktisk vil være til barnets beste. Departementet mener at samvær under tilsyn vil være unntakstilfelle og at det kun vil være aktuelt med meget begrenset samvær av kort varighet i disse tilfellene.

Departementet slutter seg også til arbeidsgruppens vurdering av at dersom forelder og barn lever på sperret adresse, vil en tilsynsordning ofte ikke gi betryggende sikkerhet for at deres bosted ikke blir avslørt. Det er viktig at retten er oppmerksom på at samvær, selv under tilsyn, innebærer en stor risiko for den trusselutsatte ved at beskyttelsestiltaket mister sin virkning, som igjen vil kunne ramme barnet.

Etter departementets syn bør en lovpålagt tilsynsordning også kunne anvendes i andre tilfeller. Det kan være andre situasjoner enn overgrepstilfellene hvor det vil være aktuelt for retten å stille vilkår om tilsyn for at barnet skal få tilstrekkelig omsorg. Det kan for eksempel være på grunn av sykdom eller psykiske problemer hos samværsforelderen.

Departementet slutter seg også til arbeidsgruppens vurdering av at det offentlige bør dekke kostnadene ved tilsyn i disse særlige tilfellene.

Høringsinstansene er gjennomgående positive til at en offentlig etat skal ha en lovpålagt plikt til å sørge for tilsyn under samvær. Departementet mener at Barne-, ungdoms- og familieetaten på regionalt nivå vil være best egnet til å få ansvaret for å oppnevne tilsynsperson. Etaten har god kompetanse når det gjelder overgrep mot barn, og forvaltningens enheten er landsdekkende. Departementet foreslår derfor at myndigheten legges til departementet, som kan delegerer oppgaven til Barne-, ungdoms- og familieetaten på regionalt nivå. Det vises til lovutkastet § 43 tredje ledd.

Formålet med tilsynet må være å føre kontroll med at barnet ikke lider overlast under samværene. Departementet finner ikke å kunne si noe spesifikt om hvilken type kompetanse tilsynspersonen bør ha. Dette vil kunne variere og være avhengig av den konkrete situasjon.

Departementet mener det vil være behov for en forskriftshjemmel for å utarbeide retningslinjer for oppnevning av tilsynsperson, samt for den nærmere

utøvelsen av tilsynet og godtgjørelse for dette, jf. lovutkastet § 43 tredje ledd siste punktum.

1.2.4.3 FIKTIV IDENTITET OG SPERRET ADRESSE

1.2.4.3.1 *Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag*

Trusselutsatte kvinner og deres barn er en viktig målgruppe for den nye ordningen med etablering av fiktiv identitet og for den allerede etablerte ordningen med adressesperring. Det kan imidlertid oppstå problemer i tilknytning til samværsrett, foreldreansvar og retten til opplysninger om barnet, som kan gjøre det vanskelig for forelder og barn å benytte seg av disse beskyttelsestiltakene. Trusselutøvers rettigheter etter barneloven og etter en domsavgjørelse kan føre til at den fiktive identitet eller bosted blir avslørt.

Departementet understreker at en livssituasjon som tilsier at en person må leve på sperret adresse eller med fiktiv identitet fordi vedkommende er utsatt for trusler fra tidligere samlivspartner, omfatter et fåtall mennesker. Det dreier seg imidlertid om situasjoner hvor det foreligger alvorlig fare for liv og helse.

Iverksettelse av fiktiv identitet krever omfattende saksforberedelse og er en langvarig prosess. Alle uavklarte rettsforhold og andre forhold som kan ha innvirkning på beskyttelse og trusselutsattes videre liv, skal avklares. Departementet støtter arbeidsgruppens vurdering av at det i utgangspunktet ikke er mulig å gi fiktiv identitet til en forelder med barn boende fast hos seg uten at den andre forelder er fratatt foreldreansvar og samværsrett, og at dette vil kunne avklares før fiktiv identitet innvilges. Når det gjelder sperret adresse vil det ofte ikke være tid til å avklare spørsmål om foreldreansvar, fast bosted og samvær før vedtak fattes. Det har imidlertid heller ikke den avgjørende betydning at spørsmålene er avklart på forhånd, slik det vil ha ved fiktiv identitet. Departementet understreker at den andre forelder må få anledning til å reise sak om foreldreansvar, fast bosted og samvær etter at det er innvilget sperret adresse, og før det fattes en avgjørelse om fiktiv identitet. Forelder som har barnet fast boende hos seg, må også ta de rettslige skritt som er nødvendig for å avklare den andre forelderens rettigheter i forhold til barnet i de tilfellene vedkommende har rettsavgjørelse på samvær. I begge tilfellene er det viktig å få en rask avklaring, og departementet mener disse sakene bør prioriteres ved domstolene.

Departementet mener det i praksis vil være vanskelig, og normalt også umulig, å ivareta behovet for beskyttelse gjennom sperret adresse og fiktiv identitet samtidig som en trusselutøver har del i foreldreansvaret, samværsrett, eller opplysningsrett.

Fiktiv identitet og sperret adresse er aktuelle beskyttelsestiltak i tilfeller hvor det foreligger en alvorlig trussel mot vedkommendes liv og helse. Ofte vil

det også foreligge tidligere voldsutøvelse som barnet kan ha vært vitne til. På bakgrunn av den kunnskap som nå foreligger om skadevirkningene for barn ved å være vitne til vold, mener departementet at retten i stor utstrekning vil ha grunnlag for å komme til en avgjørelse hvor trusselutøveren ikke gis del i foreldreansvaret og ikke gis samværsrett i de tilfellene vedkommende må anses å utgjøre en alvorlig trussel mot den andre forelder. Å utsette barnets omsorgsperson for alvorlige trusler vil gjennomgående skape en tilværelse med konstant frykt som kan virke svært ødeleggende for både omsorgspersonen og barnet. Etter departementets syn må dette anses å være en omsorgssvikt overfor barnet fra trusselutøvers side. Det er derfor ikke bare hensynet til trusselutsattes sikkerhet som tilsier at det ikke bør være samvær og felles foreldreansvar, men direkte hensynet til barnet.

Departementet mener det er viktig at det ved vurderingen tas hensyn til at de alvorlige truslene som foreligger gjennomgående, innebærer at en av partene ikke kan opprettholde kontakten med barnet. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det vil være tilfeller hvor domstolene kan komme til at det skal gis et visst samvær eller er mulig med felles foreldreansvar. Departementet slutter seg til arbeidsgruppens vurdering av at i de tilfellene der det er en annen enn barnets forelder som utgjør trusselen, vil det være større sannsynlighet for at det vil være til barnets beste å få fast bosted hos den forelder som verken er trusselutsett eller trusselutøver, framfor å leve på sperret adresse eller med fiktiv identitet. Departementet mener at spørsmålene må avgjøres etter en konkret vurdering av hva som er best for barnet i tråd med det grunnleggende prinsippet i barneloven. Den foreslåtte endringen i barneloven § 48 om at det skal tas hensyn til at barnets fysiske og psykiske helse blir utsatt for skade eller fare, vil etter departementets mening få betydning i saker hvor en forelder er utsatt for alvorlige trusler.

Dersom en forelder som utgjør en trussel mot den andre skal ha rett til å få opplysninger om barnet i henhold til barneloven § 50, vil dette innebære at trusselutsattes adresse avsløres, eller stor fare for at den blir avslørt. Dersom forelder og barn har fiktiv identitet, vil det være praktisk umulig å få opplysninger på vanlig måte, og opplysningsretten må i så fall fratras på forhånd som vilkår for å få fiktiv identitet. Departementet er enig med arbeidsgruppen i at fiktiv identitet eller bosted på sperret adresse vil kunne være et særlig tilfelle som kan begrunne at fylkesmannen kan avgjøre at trusselutøver skal tape retten til opplysninger etter barneloven § 50. Departementet vil også peke på at det er mulig å begrense opplysningsretten. Departementet antar også at opplysningsretten oftere vil kunne ivaretas uten at omsorgspersonens sikkerhet blir truet dersom det er en annen

enn barnets forelder som utgjør trusselen. Fylkesmannen vil måtte foreta en konkret vurdering av trusselbildet og om det er måter opplysninger kan gis på uten at trusselutsattes sikkerhet trues.

Verneting

Arbeidsgruppen foreslo at sak etter barneloven skal reises i Oslo dersom barnet bor på sperret adresse eller det foreligger vurdering av fiktiv identitet som beskyttelsestiltak. Departementet mener det må få avgjørende betydning at trusselutsattes bosted ikke avsløres og at den andre forelder skal kunne vite hvor saken kan reises. Departementet vil foreslå en bestemmelse om at saken kan reises for Oslo tingrett, istedenfor at den skal reises for Oslo tingrett, jf. lovutkastet § 57. Dette vil i noe større grad også kunne forhindre at det blir en belastning for partene. Departementet mener at trusselutøver ikke skal kunne kreve at saken behandles ved barnets hjemting. Trusselutsatte vil således få valget mellom å benytte Oslo som verneting eller barnets hjemting etter vanlige regler.

1.2.4.4 FORELDREANSVAR ETTER DØDSFALL

1.2.4.4.1 *Barne- og familiedepartementets vurderinger og forslag*

Det har i den senere tid vært rettet oppmerksomhet mot den situasjonen at en forelder som forårsaker den andre forelderens død automatisk får foreldreansvaret for barna. I media og fagblader har det vært fokus på flere saker hvor far har drept mor og har beholdt foreldreansvaret eller i den forbindelse automatisk fått det overført til seg.

Foreldreansvar hvor den ene forelder har drept den andre reiser kompliserte problemstillinger, og det kan dreie seg om særdeles forskjelligartede situasjoner. De sakene som det har vært fokusert på i media i denne sammenheng i den senere tid, har gjennomgående dreiet seg om en far som har drept en mor, og uten at det har vært knyttet noen formildende omstendigheter til drapet. Det kan imidlertid vise seg at den som er siktet for drapet er den barnet er sterkest knyttet til og er barnets nærmeste omsorgsperson.

Departementet er enig med arbeidsgruppen og høringsinstansene i at det er store betenkeligheter ved at en forelder som forvolder den andre forelderens død uten at det skyldes uaktsomhet, har omsorgen og foreldreansvaret for barnet. Det kan legges til grunn at det vil være en påkjenning for de pårørende og støtende for folks rettsbevissthet. Departementet støtter derfor arbeidsgruppens vurdering og forslag om at en forelder som ikke tidligere hadde del i foreldreansvaret, ikke skal få det automatisk dersom han eller hun er siktet, tiltalt eller dømt for å ha drept den andre, jf. lovutkastet § 38 andre ledd andre punktum. I slike tilfelle er det ikke betenkeligheter i forhold til å frata

noen en rett de allerede har, men å la være å automatisk tilkjenne en ny rett i kraft av dødsfallet.

Departementet ser imidlertid at det er gode grunner for at også gjenlevende forelder som har hatt foreldreansvaret på en enklere måte kan fratas foreldreansvaret dersom vedkommende har drept den andre forelder. Departementet er enig i arbeidsgruppens vurdering av at det er for inngripende å frata gjenlevende foreldreansvar han eller hun allerede har uten rettslig prøving. Departementet mener derfor det er viktig å få en konkret vurdering og avgjørelse gjennom rettssak og dom i disse tilfellene.

For å ivareta behovet for rettssak og dom for eventuelt å frata foreldreansvaret, men samtidig få en rask avgjørelse som motvirker at det oppstår en urimelig situasjon, foreslår departementet at tingretten skal fatte en midlertidig avgjørelse dersom en forelder som har foreldreansvar siktes eller tiltales for å ha drept den andre, se forslag til ny § 60 a, og endringer i § 38.

Når det gjelder saker hvor ingen lenger har foreldreansvaret for et barn, foreslår departementet en tydeligere regulering, se § 38 tredje ledd.

Ved at tingretten skal ta avgjørelse på eget tiltak, blir ikke rettssaken avhengig av at det er pårørende som reiser sak. Dette er viktig fordi hensynet til barnet vil stå like sterkt selv om det ikke er pårørende til stede som tar initiativ til rettssak. Samtidig slipper eventuelle pårørende den belastningen det er å måtte reise sak i en slik situasjon.

Det kan være et spørsmål om i hvilken grad retten ved den foreløpige avgjørelsen kan legge vekt på tiltalen og straffesaken uten at forelder blir "forhånds dømt". Det vises her til bevisvurderingen i barnefordelingssaker, hvor det ikke kan stilles like strenge krav som i straffesaker. Det må også understrekes at retten ikke tar stilling til skyldspørsmålet i straffesaken. Dette bør gå klart fram av premissene i kjennelsen. Retten må foreta en vurdering av hva som framstår som barnets beste, hvor det tas hensyn til den usikkerhet som foreligger på bakgrunn av dødsfallet og siktelsen eller tiltalen mot gjenlevende.

Departementet ser videre at det er et problem at andre ikke har anledning til å reise sak med krav om å få foreldreansvaret dersom gjenlevende hadde del i foreldreansvaret og bodde sammen med barnet. I disse situasjonene er det i dag bare barnevernet som kan gripe inn for å frata gjenlevende foreldreansvaret. Departementet foreslår derfor en endring slik at andre alltid skal kunne kreve å få foreldreansvaret i disse tilfellene, se § 63 nytt andre ledd.

Etter at siktelsen eller tiltalen eventuelt er frafalt eller dom i straffesaken er rettskraftig, og med en frist på seks måneder, kan forelder eller andre etter departementets forslag reise sak om foreldreansvaret, se § 60 a andre ledd, jf. § 63 nytt andre ledd. Midler-

tidige avgjørelser faller normalt bort dersom det ikke tas ut søksmål innen en gitt frist. Departementets forslag innebærer at tingretten skal ta sak om foreldreansvar opp til ny behandling selv om ingen reiser sak. Dette er viktig for å unngå at foreldreansvaret automatisk blir tilbakeført til den som har vært siktet eller tiltalt eller er blitt dømt, bare fordi det ikke er noen som reiser sak. Det vil også være viktig å få en ny vurdering av spørsmålet i de tilfellene gjenlevende fikk foreldreansvaret etter den midlertidige avgjørelsen.

Forslaget innebærer videre at etter at seksmånedersfristen er utløpt, kan andre enn gjenlevende ikke reise sak om å få foreldreansvaret. Dette er i tråd med normalsituasjonen hvor det bare er foreldre som kan reise sak om å få foreldreansvaret.

Departementet mener videre at gjenlevende i disse tilfellene bare skal få foreldreansvaret dersom dette klart er til barnets beste. Bakgrunnen for dette er at det normalt anses å være positivt for barnet at foreldrene har del i foreldreansvaret og at det som et utgangspunkt skal mye til for ikke å få det. Den usikkerhet som siktelsen/tiltalen medfører i forhold til om gjenlevende er skikket til å ha foreldreansvaret, tilsier at det kan være best for barnet at gjenlevende foreløpig fratras dette. Det kan imidlertid stille seg annerledes hvis det er forhold som tyder på at drapet har skjedd i nødverge eller en nødvergelignende situasjon. Dersom barnet er nært knyttet til gjenlevende og lite knyttet til avdøde, vil dette også kunne få betydning.

Selv om siktelsen/tiltalen frafalles eller gjenlevende frifinnes, er det ikke sikkert at det vil være til barnets beste at gjenlevende får tilbake foreldreansvaret. Det kan ha gått lang tid og barnet kan ha knyttet seg til andre. Det vil også kunne få betydning at det er strenge beviskrav i strafferetten. Selv om det ikke er bevist utover enhver rimelig tvil at gjenlevende er skyldig, kan det være tilstrekkelig sannsynlighet til at det får betydning ved vurderingen av barnets beste når det gjelder foreldreansvaret.

Det kan også være behov for å kunne endre en midlertidig avgjørelse før frafall av siktelse/tiltale eller rettskraftig avgjørelse foreligger. Det kan for eksempel være at gjenlevende blir frifunnet i første instans. Departementet foreslår derfor at det skal være mulig å reise endringssak på samme vilkår som for andre midlertidige avgjørelser, det vil si når særlige grunner taler for det, se § 64 andre ledd nytt siste punktum.

1.2.5 Tilbakebetaling av barnebidrag

1.2.5.1 BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTETS VURDERINGER OG FORSLAG

Det er ansett som en samfunnsmessig viktig oppgave å få konstatert hvem som er far til et barn. Far-

skap kan følge direkte av loven, ved erkjennelse eller ved dom.

Når moren er gift ved fødselen, følger det direkte av barneloven at ektemannen regnes som barnets far (pater est-regelen). Det er en sterk formodning for at ektemannen er barnets biologiske far, og loven legger derfor farskapet på ham.

I tiden før vi fikk DNA-analysene som kan fastslå et farskap med nær sagt 100 pst. sikkerhet, var domstolene ved fastsettelse av farskap prisgitt den til enhver tid vitenskapelige og teknologiske kunnskap og ekspertise på området. Selv om det i ettertid har vist seg at det objektivt sett ble begått feil, ble avgjørelsene like fullt truffet i tråd med den tids gjeldende rett.

Tilnærmingen til spørsmålet om å innføre en reguleringsmekanisme i form av renter eller indeksregulering, må gjøres med utgangspunkt i en ren kompensasjonstankegang, og ikke med utgangspunkt i erstatningsrettslige betraktninger der ansvarsgrunnlag ligger i bunn.

Departementet finner grunnlag i bakgrunnsretten, og da i første rekke utviklingen i rettspraksis, for å innføre en ordning som sikrer mot fallet i pengeverdien for betalte bidrag fra det tidspunktet bidraget første gang ble betalt og til det blir tilbakebetalt. Det understrekes at en slik endring ikke vil ha innvirkning på tilfeller som skal vurderes og avgjøres etter gjeldende rett. Dette følger av at det fremgår klart av dagens bestemmelse og dens forarbeider at lovens løsning er at bidraget skal betales tilbake med samme sum.

Regjeringsadvokaten har i høringsuttalelsen sin stilt spørsmål ved hvorfor krav om tilbakebetaling av bidrag skal behandles annerledes enn andre tilbakebetalingskrav mot folketrygden, og at en slik særbehandling krever en særlig grunn.

Departementet vil bemerke at det er et prinsipielt skille mellom etterbetalingskrav og tilbakebetalingskrav. I etterbetalingstilfellene er utgangspunktet at mottaker ikke har fått en rettmessig ytelse/utbetaling, eller ikke har fått en rettmessig ytelse/utbetaling til rett tid, forårsaket for eksempel av at et krav er avslått ved en feil fra avgjørelsesorganets side, eller som følge av ufullstendige eller misvisende opplysninger. Ved tilbakebetalinger er situasjonen annerledes. I slike tilfeller er det tale om en tilbakeføring av et kronebeløp det viser seg at betaler har betalt urettmessig.

Det følger av dette at i tilfeller der utbetaling av en trygdeytelse blir forsinket av forskjellige årsaker, vil den utbetaling som da skjer, ikke være en tilbakebetaling, men en etterbetaling av offentlige trygdemidler som burde ha funnet sted før. Slike etterbetalinger kan ikke sammenlignes med tilfeller der en person feilaktig har måttet betale bidrag til en annen person, idet det her er tale om en tilbakeføring av et

kronebeløp som det i ettertid viser seg at betaler har betalt urettmessig.

I tilfeller som faller inn under etterbetalingstilfellene, gis det ikke noe tillegg for renter, mens der hovedstolen er et erstatningskrav (ikke etterbetaling), kan det gis rentetapsersstatning etter skadeerstatningsloven.

Det følger av dette at det ikke finnes andre utbetalinger som trygdeetaten foretar som kan sammenlignes med tilbakebetaling av barnebidrag.

Når det gjelder synspunktet om at endringsforslaget innebærer en særbehandling som krever en særlig grunn, er departementets syn at tilbakebetalingstilfellene det her er tale om er særegne. Det er viktige samfunnsinteresser som har tilsagt at man har regler for å få fastsatt farskapet til ethvert barn. Når det viser seg at den utpekte far likevel ikke er biologisk far, er det rimeligere at det tap som dette medfører, utlignes på fellesskapet gjennom dekning av folketrygden enn at det blir belastet noen av dem som er parter i saken. Tilbakebetaling av barnebidrag er med andre ord en omkostning det offentlige har påtatt seg ved at ansvaret for kravet kanaliseres fra andre mulige ansvarssubjekt til staten ved folketrygden. Når departementet nå foreslår å utvide dagens ordning til også å sikre mot fallet i pengeverdien, må dette ses med denne bakgrunn. Det må videre ses i sammenheng med at det nok i dag er en allmenn oppfatning - også utenfor kommersielle forhold - at manglende rådighet over penger har en pris, og at det i økende grad gis kompensasjon for tapet man har hatt fordi man ikke har kunnet benytte seg av pengene, eller for fall i pengeverdien. I tillegg gjør rimelighetsbetraktninger seg også gjeldende, all den tid tilbakesøkerne det her er tale om aldri har vært biologisk far til barnet.

Departementet opprettholder etter dette forslaget om at det foretas en lovendring som tar sikte på å innføre en ordning som kompenserer for fallet i pengeverdien i tidsrommet fra bidraget ble betalt og til beløpet blir tilbakebetalt.

Etter departementets vurdering vil en direkte anvendelse av konsumprisindeksen fra Statistisk sentralbyrå være å foretrekke i valget mellom en ren indeksering og en renteordning. En ordning som skal sikre mot fallet i pengeverdien, bør være utformet slik at den i størst mulig utstrekning gir en kompensasjon som svarer til den aktuelle verdireduksjonen. Med dette som utgangspunkt, synes den beste løsningen å være en direkte anvendelse av konsumprisindeksen som reguleringsmekanisme.

Departementet foreslår at kompensasjonen for fallet i pengeverdien gjøres ved en indeksregulering av tilbakebetalingsbeløpet. Dette forslaget får bred støtte av høringsinstansene. Det vises til lovforslaget § 80 første ledd andre punktum.

Departementet opprettholder videre forslaget om at det skal tas hensyn til den tidligere skattefordelen. Dette forslaget må ses i sammenheng med og på bakgrunn av at tilbakebetaling av betalt bidrag etter gjeldende rett ikke anses som skattepliktig inntekt, slik at det derfor ikke foreligger trekkplikt for tilbakebetalingene. Ved tilbakebetalingen vil således verdien av det tilbakebetalte beløp sammen med tidligere skattefrihet for selve bidraget allerede være høyere enn faktisk innbetalt bidrag. Dette innebærer at det etter dagens system i stor utstrekning finner sted en faktisk verdisikring allerede ved nominell tilbakeføring av innbetalte bidrag. Dersom det ved tilbakebetalingen av bidragsbeløpet ikke tas hensyn til det inntektsfradraget som tilbakesøkeren har fått, vil vedkommende i realiteten få refundert et høyere beløp enn sin netto kostnad, noe som ikke vil være i tråd med formålet om å gi kompensasjon for det reelle fallet i pengeverdien. Forslaget støttes i stor grad av høringsinstansene. Det vises til lovforslaget § 80 første ledd tredje punktum.

Departementet forutsatte i høringsnotatet at arbeidet med å finne fram til en modell som eventuelt kan benyttes for å beregne skattevirkningene ville holde fram.

Ligningskontorene har kun plikt til å oppbevare selvangivelsene i ti år, og det er bare tilfeldigheter som gjør at de oppbevares lenger. Dette betyr at det i eldre saker vil være vanskelig å skaffe til veie nødvendig dokumentasjon for å beregne skatteeffekten, og det er således vanskelig å se hvordan en i praksis på en administrativ håndterbar og retts teknisk god måte skal kunne beregne den konkrete skatteeffekten fullt ut i det enkelte tilfellet. Departementet foreslår derfor at skattefordelen beregnes etter en skattesjablon, dvs. en fastsatt sats. For å ta hensyn til at en gjennomsnittsvurdering av tidligere oppnådd skattefordel i noen tilfeller vil kunne slå uheldig ut, bør denne sjablonen fastsettes relativt romslig. Med dette som utgangspunkt foreslår departementet at skattefordelen sjablonmessig settes til 20 pst. av betalt bidrag. Dette innebærer at tilbakesøkeren får tilbake 80 pst. av betalt bidrag, oppjustert med veksten i konsumprisindeksen fra Statistisk sentralbyrå fra det enkelte år. Det vises til lovforslaget § 80 første ledd fjerde punktum.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Britt Hildeng, Espen Johnsen og Tove Karoline Knutsen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, May

Hansen, fra Kristelig Folkeparti, lederen May-Helen Molvær Grimstad, fra Senterpartiet, Erling Sande, og fra Venstre, Trine Skei Grande, har merket seg forslagene til endringer i barneloven. Forslagene er i samsvar med det opprinnelig forslaget i Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) som ble lagt frem av regjeringen Bondevik II.

Komiteen har videre merket seg at de forskjellige endringsforslagene har ulike utspring og har vært på høring som fire separate dokumenter. Forslagene gjelder omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall og regler for tilbakebetaling av barnebidrag der farskapet endres.

2.1 Samværets omfang

Komiteen vil understreke at det er av stor betydning for barn å ha god kontakt med begge foreldrene sine, også etter et samlivsbrudd. Komiteen mener derfor at samværsordningene må legges til grunn at mor og far er likeverdige omsorgspersoner for barnet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter departementets vektlegging av hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt etter samlivsbrudd. Flertallet vil samtidig peke på at avtaler og avgjørelser om samvær skal rette seg etter barnets beste.

Flertallet har merket seg at departementet foreslo i sitt høringsbrev å oppheve lovens definisjon av vanlig samværsrett. Selv om dette forslaget fikk stor tilslutning, var flere høringsinstanser bekymret for at dette kunne virke konfliktfremmende og føre til mindre samvær mellom barn og foreldre som fra før har liten kontakt. På bakgrunn av dette foreslår derfor departementet en mellomløsning med en ny fleksibel hovedregel som tar individuelle hensyn, samtidig som man beholder legaldefinisjonen av "vanlig samværsrett". Flertallet viser til at med bakgrunn i hensynet til best mulig samlet foreldrekontakt, foreslås det at loven først og fremst signaliserer at det er de individuelle hensyn som er avgjørende når samvær skal avtales eller fastsettes.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre vil understreke at definisjonen av vanlig samvær som deretter følger vil kunne være et signal til foreldre som er i konflikt og som har behov for et utgangspunkt for sin forhandling om en samværsordning som passer for deres felles barn.

Komiteen viser for øvrig til brev fra statsråd Karita Bekkemellem datert 8. og 28. februar 2006.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er opptatt av at barn som hovedregel opprettholder god kontakt med begge foreldre også etter et samlivsbrudd. Flertallet viser dessuten til at det skal gjøres individuelle vurderinger når samværets omfang skal fastsettes. Barnets beste skal alltid ha hovedfokus. Flertallet viser til at dagens samværsnorm gir barn mindre samvær med en av foreldrene og ber Regjeringen om å vurdere å endre samværsnormen slik at barnets samvær med begge foreldrene blir mer lik. Flertallet ber også Regjeringen vurdere om "best mulig samvær" kan erstattes av "mest mulig samvær". Flertallet ber Regjeringen om å komme tilbake med en vurdering av dette på egnet måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke at det i de fleste tilfeller er til barnets beste å beholde kontakten og samvær med begge foreldrene. Etter disse medlemmers syn er det ikke til barnets beste at foreldre til felles barn slutter å samarbeide om barnets ve og vel. Disse medlemmer vil peke på at et ansvarlig foreldreskap ikke er tidsbegrenset, men forplikter begge foreldrene selv om samlivet mellom dem opphører. Disse medlemmer vil peke på at hensynet til barnets beste er hovedmålet med lovendringen som foreslås, men det er også et mål at lovendringen skal føre til at foreldre som gruppe avtaler mer samvær, og at fedres rolle som omsorgspersoner som følge av dette styrkes.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre mener at den enkelte familie etter samlivsbrudd må ha stor frihet til å finne de løsninger som passer dem best. Foreldrene må ha mulighet til å kunne forhandle for å finne en mest mulig optimal løsning for alle parter. Disse medlemmer mener at de eksisterende reglene må endres slik at ingen av foreldrene favoriseres ved inngåelse av samværsavtaler. Disse medlemmer vil videre likestille foreldrenes juridiske rettigheter og åpne for at rettsvesenet kan idømme delt bosted i barnefordelingstvister. Det bærende prinsipp i forbindelse med samlivsbrudd må hele tiden være barnets beste.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil peke på at hva som er en god bosteds- og samværsordning for barnet vil være avhengig av konkrete forhold som barnets alder, avstanden mellom foreldrenes hjem og barnets tilknytning til foreldrene. Flertallet vil understreke at foreldrene har full frihet til å avtale hvor barna

skal bo fast og hva slags samværsordning de skal ha. Barnet skal høres, og meningen skal tillegges vekt.

Komiteen viser til at små barn ofte vil være sterkere tilknyttet omsorgspersoner og ha mindre tilknytning til nærmiljøet. Dette momentet vil da som regel tillegges mindre vekt. For eldre barn vil venner og skole som regel ha større betydning. Komiteen viser videre til at dersom begge foreldrene etter et samlivsbrudd fortsetter å bo i det tidligere nærmiljøet, vil dette kunne legge til rette for omfattende samværsordninger. Det samme vil gjelde hvis barnet flytter, men har samvær med den av foreldrene som bor igjen i barnets tidligere nærmiljø. Komiteen vil på dette grunnlag fremme forslag om et tillegg i barne-loven § 43 om at det også vektlegges i hvilken grad barnet er knyttet til nærmiljøet, når omfanget av samvær skal avtales mellom foreldrene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er klar over at stadig flere par opplever et samlivsbrudd. Dette er en utvikling som ikke bare rammer Norge, men store deler av den vestlige verden. Det at mange familier oppløses, setter de involverte barna i en vanskelig situasjon. Barna må ikke brukes som våpen i en konflikt mellom foreldrene, men må høres i de spørsmål som angår dem. Disse medlemmer vil i denne sammenheng påpeke at de fleste barn ønsker like mye samvær med begge foreldrene, og at dette må gjennomføres med mindre det foreligger særlige grunner som tilsier at likt samvær ikke er til det beste for barnet. FNs barnekonvensjon sier også at dette er en rett det enkelte barn har. Norge har inkorporert FNs barnekonvensjon i sitt lovverk.

Disse medlemmer vil med bakgrunn i det som er nevnt over vise til FNs barnekonvensjon artikkel 9 som sier:

"Barn skal ikke skilles fra foreldrene mot deres vilje, unntatt når dette er til barnets beste."

Med utgangspunkt i denne artikkel bør det derfor være automatisk delt foreldrerett. Da unngår en at barnet lider og havner midt i en krigssone, i kampen om nettopp barnet. Norge er derfor pliktig til å legge forholdene til rette slik at dette blir mulig for alle barn som bor i Norge. Disse medlemmer mener dette ikke er tilfellet med dagens lovgiving i Norge.

Disse medlemmer er av den oppfatning at den mest hensiktsmessige løsningen på problemstillinger som kan fremkomme i en barnefordelingssak, er at hovedregelen må være at begge foreldrene får automatisk delt omsorg ved en separasjon, både når det gjelder gifte og samboende foreldre. Disse medlemmer ser på dette som den riktige veien å gå når det gjelder å dempe konflikter og forhindre at

barnet blir en del av en strid, samt at dette gir barnet rett til begge sine foreldre. Disse medlemmer foreslår dette som en hovedregel, men domstolene bør, i de tilfeller hvor barnet har lidd overlast enten ved omsorgssvikt, mishandling eller seksuelle overgrep, kunne fradømme foreldre retten fra den av foreldrene som har utsatt sitt barn for dette.

Disse medlemmer vil derfor foreslå følgende:

"Stortinget ber Regjeringen fremme en egen sak om automatisk delt omsorg og ansvar i tråd med FNs barnekonvensjon."

Disse medlemmer viser til at en enstemmig familie-, kultur- og administrasjonskomité, i innstilling til Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) Om lov om endringer i barne-loven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker for domstolene mv.) skrev i merknad:

"Komiteen erkjenner at ulike grupper sakkyndige kan bidra positivt til saker om barnefordeling. Det er viktig at sakkyndige som er seg bevisst en positiv og konstruktiv rolle kan trekkes inn i tilfeller der domstolene har et reelt behov for faglige uttalelser. Samtidig finnes det også en del saker hvor partene erkjenner berettigelsen av sakkyndige. Komiteen ønsker også å bemerke at det er spesielt viktig at barna og foreldrene har tilstrekkelig tillit til de sakkyndige og deres rolle i prosessen.

Komiteen vil også peke på at sakkyndige har en selvsagt plikt til å være konfliktdepende i sine uttalelser. Sakkyndige må ta hensyn til at " barnets beste " best oppnås ved at eventuell konflikt mellom foreldrene blir unngått eller dempet i størst mulig grad. Sakkyndige skal anta at det i de fleste sakstyper er best for barnet at foreldrene kommer til enighet om barnefordelingsspørsmålet. Sakkyndige må ikke " ta side " i slike saker."

Disse medlemmer viser til at Regjeringen har gått tilbake på sitt opprinnelige forslag om å oppheve legaldefinisjonen på samvær, med argumentasjon for "å styrke den individuelle tilpasningen". Dette vil medføre at man ikke retter opp de åpenbare feil og mangler som er i lovgivningen. Disse medlemmer vil her vise til at Fremskrittspartiet en rekke ganger har tatt til orde for at lovens utgangspunkt for samvær må være delt omsorg.

Disse medlemmer merker seg at Barne- og likestillingsdepartementet trekker frem "best mulig samlet foreldrekontakt". For disse medlemmer synes det imidlertid uklart hvordan man mener dette skal oppnås. Hvis formålet er å stimulere til mer samvær, samt styrke fedres rolle som omsorgspersoner, frykter disse medlemmer at det foreslåtte lovverk blir et "slag i luften".

Disse medlemmer viser også til at det fra flere hold hevdes at fagfolk som er involvert i barne-

fordelingssaker tar utgangspunkt i et perspektiv som vanskeliggjør likestilling mellom far og mor. I FMOs høringsuttalelse heter det blant annet:

"Når psykologer ikke vil anerkjenne foreldrene på like premisser, og ikke sjelden har en preferanse for mødres særstatus i barns liv, gir det ingen mening å snakke om samarbeide."

Disse medlemmer mener også at proposisjonen mangler løsninger på et av de største problemene i dagens familiepolitikk: hvordan samværssabotasje skal håndteres. Disse medlemmer foreslår derfor:

"Stortinget ber Regjeringen, i løpet av 2007, utrede og legge frem konkrete tiltak mot samværssabotasje. Slik sabotasje bør få konsekvenser for barnefordelingen."

2.2 Styrking av meklingsordningen

Komiteen vil understreke at det må være et mål for meklingen mellom foreldre at avtalen legger grunnlaget for et best mulig samarbeid med barnets beste i fokus. Det er viktig at barna slipper å mekle mellom foreldrene, og at foreldrene unngår konfrontasjoner ved henting og levering av barn. Komiteen har merket seg at meklingsordningen foreslås styrket i forhold til gjeldende ordning ved at den utvides inntil 7 timer i tilfeller hvor det er mulighet for å komme til enighet. Komiteen mener meklingsordningen dermed blir mer fleksibel, slik at det kan brukes mindre tid på foreldre som ikke har utbytte av mekling, og mer tid på foreldre med store konflikter. Komiteen har videre merket seg at formålet med meklingen er at foreldrene skal få hjelp til å inngå avtaler om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og omfang av samvær.

Komiteen viser til forslaget om at samboere med felles barn under 16 år må møte til mekling ved samlivsbrudd. Forslaget er i henhold til forslag i Familiemeldingen, St.meld. nr. 29 (2002-2003), og ivaretar målet om at barn født av samboende foreldre ikke skal diskrimineres i forhold til barn født av gifte foreldre. Komiteen har videre merket seg at mekling må være gjennomført før det utbetales utvidet barnetrygd, på lik linje med gjeldende rett for ektepar. Komiteen støtter innføring av et slikt vilkår for utvidet barnetrygd også for samboere, men understreker at meklingsattest vil kunne utstedes etter en time, og samværsforelder kan ikke hindre utbetaling av utvidet barnetrygd til bostedsforelder ved å unnlate å møte til mekling. Tilsvarende vil utbetaling av utvidet barnetrygd ikke skje hvis bostedsforelder unnlater å møte til mekling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet i forbindelse med budsjettbehandlingen for 2006 tok til orde for at familievernkontorene får den nødvendige kompetanse for også å kunne løse svært konfliktfylte situasjoner. Disse medlemmer har merket seg forslaget om å styrke meklingsordningen ved at den utvides inntil 7 timer i de tilfeller hvor det vurderes som mulig å komme til enighet. En slik "spissing" av ordningen er i tråd med disse medlemmers syn.

Disse medlemmer mener imidlertid at meklingsordningen ikke bare kan vurderes ut fra antallet ansatte ved familievernkontorene og timebruk. Det er ikke alltid slik at flere fagfolk og mer penger fører til færre og mer dempede konflikter. Det er ofte manglende kompetanse som er problemet ved mekling, ikke antallet timer foreldrepargene tilbys. I enkelte tilfeller trengs knapt en time for å bli enige, mens det i andre tilfeller ikke vil hjelpe uansett hvor mange timer som brukes.

I høringsuttalelsen fra Forum for Menn og Om-sorg (FMO) heter det:

"Obligatorisk mekling ble innført 01.01.1993, angivelig for å forebygge rettssaker på et tidspunkt man hadde begynt å merke den store pågangen av barnefordelingssaker i rettsapparatet. Der finnes imidlertid ingen differensiert statistikk eller annet kunnskapsgrunnlag som kan fortelle oss om mekling hjelper mot belastningen med rettssaker: om det er noe poeng å tilby flere timer eller om det er noen vits overhodet med mekling. Vår erfaring er at familie-meklere og såkalte terapeuter gjennomgående er fedrefiendtlige og opphengt i eneforelderdogmet slik at grunnlaget for å kunne mekle - med partene som presumptivt likestilte og likeverdige - svikter i utgangspunktet." Videre heter det: "Det ideologiske grunnlaget til de aktuelle fagfolkene, vesentlig psykologer og sosionomer, er etter FMOs erfaring lite egnet til å forebygge konflikter mellom kvinne og mann; mellom mor og far. Vi finner det påfallende at BFD i de årene de har eksistert som selvstendig departement ikke har evnet å utarbeide statistikker med tall hentet fra retts- og rådgivningsapparatets praksis. Slik situasjonen er nå vet man intet om det har hjulpet overhode å innføre mekling verken som prosessforutsetning eller forsøk på å bilegge eventuelle uenigheter om barnefordeling. FMO har flere eksempler på tilfeller hvor det er selve meklingsprosessen som har fremprovosert saksanlegg, oftest basert på meklers kjønnsrollestereotyper og eneforeldertenkning."

Dette er en sterk påstand, som man må få vurdert sannhetsgehalten i. Disse medlemmer foreslår derfor:

"Stortinget ber Regjeringen foreta en gjennomgang av meklingsapparatet med spesielt fokus på kvalitet og metodikk - og samtidig kartlegge resultatene av meklingsene - med fokus på eventuelle skjevheter."

Disse medlemmer mener at en slik gjennomgang må fremskaffe systematisert kunnskap om hva eventuelle meklingsattester/avtaler inneholder, og i hvilken utstrekning avtalene blir etterlevd - herunder om det kan dokumenteres om styrking eller fravær av mekling minsker eller øker konfliktnivået mellom foreldrepartene.

2.3 Tiltak for å beskytte barn mot overgrep

Komiteen vil understreke at i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær skal det tas hensyn til at barnet ikke må utsettes for overgrep. Komiteen støtter prinsippet om at foreldres rett til samvær med barna ikke skal gå på bekostning av barnets beste. Komiteen vil samtidig peke på at det normalt er av stor verdi for barnet å ha god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd, men hensynet til barnet må bli bedre ivarettatt i de familiene hvor det foregår vold og overgrep.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er enig med departementet i at hensynet til å beskytte barn mot skadevirkningene av eventuelle framtidige overgrep i utgangspunktet må veie tyngre enn hensynet til mulige skadevirkninger ved å miste kontakten med en av foreldrene. Flertallet har merket seg at det store flertallet av høringsinstanser gir uttrykk for at det er behov for en slik lovendring, og at barnet ikke har tilstrekkelig vern etter praktiseringen av gjeldende regelverk.

Komiteen viser til de tilfellene der det kommer fram påstander om vold og overgrep i barnefordelingsaker.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil peke på at om en påstand om vold og overgrep skal legges til grunn av retten, avhenger av hvor stor sannsynlighet det må være for at den medfører riktighet. Flertallet vil peke på at hensynet til å ivareta barnets sikkerhet kan tilsi at sannsynlighetsovervekt anses tilstrekkelig eller at overvektsprinsippet fravikes slik at det kreves en mindre grad av sannsynlighet enn 50 pst. for å legge påstanden om overgrep til grunn av retten. Deretter må retten ta stilling til hvor stor vekt forholdet skal få i en barnets beste-vurdering etter en konkret helhetsvurdering. Flertallet vil samtidig understreke at det i denne sammenheng er en svært viktig oppgave for domstolene å avdekke påstander om vold og overgrep som ikke er holdbare.

Komiteen viser til at falske beskyldninger for retten vil kunne medføre straffeansvar, i tillegg til å

kunne slå negativt ut i forhold til mulighetene for å vinne fram i en barnefordelings sak.

Komiteen har merket seg at i avgjørelser i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær, skal det tas hensyn til at barnet ikke må utsettes for overgrep. Dersom samvær ikke er til barnets beste, skal det ikke være samvær.

Komiteen har videre merket seg at det offentlige skal få en lovpålagt plikt til å oppnevne tilsynsperson i forbindelse med samvær i særlige tilfeller.

Komiteen er oppmerksom på at det kan bety at samvær ikke kan gjennomføres dersom det ikke finnes en egnet tilsynsperson. Komiteen støtter dette og er enig med departementet i at BUF-etat på regionalt nivå vil være best egnet til å få ansvaret for å oppnevne tilsynsperson. Komiteen vil understreke at dersom retten legger til grunn at overgrep har skjedd og at det er fare for at barnet kan bli utsatt for overgrep under samværet, vil dette kunne tilsi at samvær nektes helt.

Komiteen har merket seg at i saker hvor barnet bor på sperret adresse eller hvor det vurderes fiktiv identitet, kan saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær reises for Oslo tingrett istedenfor der hvor barnet bor. Komiteen mener dette er fornuftig for å unngå at den voldsutsattes oppholdssted blir kjent for overgriper.

Komiteen viser til forslaget om at en forelder som ikke har hatt foreldreansvar og er siktet eller tiltalt for å ha drept den andre forelderens ikke automatisk skal få foreldreansvaret. Komiteen støtter dette forslaget. Komiteen har merket seg at dersom det gjelder en forelder med foreldreansvar, så kan tingretten fatte en foreløpig avgjørelse om å frata foreldreansvaret midlertidig. Komiteen vil imidlertid understreke at det kan være behov for å kunne endre en midlertidig avgjørelse før frafall av siktelse/tiltale eller rettskraftig dom foreligger, hvis for eksempel gjenlevende blir frifunnet i første instans.

Komiteen mener departementets forslag ivaretar behovet for rettssak og dom for eventuelt å frata foreldreansvaret, samtidig som man kan få en rask avgjørelse som hindrer at det oppstår en urimelig situasjon for barnet. Komiteen mener forslaget ivaretar den siktede forelderens rettssikkerhet samtidig som man unngår en usikker situasjon og ekstra belastning for barnet og nære slektninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, har merket seg at selv om siktelsen/tiltalen frafalles eller gjenlevende frifinnes, er det ikke sikkert at vedkommende får foreldreansvaret. Det vil avhenge av hva som er barnets beste.

Komiteen vil understreke at i saker der en siktelse er frafalt eller det foreligger en frifinnelse, skal

retten i sin vurdering ikke ta stilling til skyldspørsmålet - men strengt holde seg til vurdering rundt foreldrens omsorgsevne og barnets beste.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det må være helt klart at i de tilfeller der barn er utsatt for vold eller overgrep - og/eller det er en vesentlig fare for at dette skal skje i fremtiden, må dette legges til grunn i barnefordelingssaker. Disse medlemmer mener imidlertid at mye tyder på at det i en del saker fremkommer uriktige volds- og overgrepspåstander - fremsatt for å diskreditere den ene av foreldrene. Disse medlemmer ser dette som svært alvorlig. Det å få en uriktig overgrepspåstand satt ut om seg er meget stigmatiserende - og kan være et stort problem i både jobb og privatliv. Disse medlemmer ser det derfor som en alvorlig forbrytelse å fremsette slike uriktige påstander, og mener reaksjonene for slike forhold må skjerpes vesentlig. Disse medlemmer mener at personer som fremsetter slike uriktige påstander viser at de ikke har det nødvendige moralske grunnlag for å ha ansvar for barn, og at dette må legges vesentlig vekt på i forbindelse med barnefordeling.

Disse medlemmer er også bekymret for at de krav til bevis som det legges opp til i lovforslaget vil føre til at uriktige påstander om overgrep og vold tas hensyn til av retten. Disse medlemmer viser her til høringsuttalelsen fra FMO der det heter:

"Tendensen synes å være at bevis- og dokumentasjonskrav i saker hvor det forekommer påstander om vold og overgrep undergraves." Videre heter det: "Rettspraksis er meget restriktiv når det gjelder saker med overgrepspåstander. Selv i saker hvor det temmelig opplagt er tale om falske påstander velger retten ofte begrenset samværsrett under tilsyn som interimsordning (kjennelse om midlertidig avgjørelse) til saken er bedre opplyst etter hovedforhandling (dom)."

For øvrig mener disse medlemmer det er en svakhet ved proposisjonen at en type overgrep som ikke er nevnt, er den type psykisk vold som barn blir eksponert for i saker hvor det er tale om foreldrefiendtliggjøring (the Parental Alienation Syndrome - PAS). Behovet for økt fokus på dette er tidligere tatt opp i Stortinget av Fremskrittspartiet. Det er også slik at samværssabotasje i kombinasjon med falske overgrepspåstander kan forekomme i barnefordelingssaker.

Disse medlemmer merker seg at den forrige regjering gjorde lite på dette området, og mener det er et betydelig behov for forskning og kompetanse hos norske fagfolk når det gjelder foreldrefiendtliggjøring (the Parental Alienation Syndrome - PAS). Disse medlemmer foreslår derfor:

"Stortinget ber Regjeringen påse at det iverksettes forskning og kompetanseoppbygging hos fagfolk når det gjelder foreldrefiendtliggjøring".

2.4 Tilbakebetaling av barnebidrag

Komiteen viser til at etter gjeldende rett kan den som er blitt fritatt for et farskap, kreve betalt barnebidrag tilbake fra folketrygden med samme nominelle sum som er betalt i bidrag. Komiteen mener dette ikke er godt nok, siden vedkommende som søker tilbakebetaling ikke er biologisk far til barnet og i tillegg vil bli belastet med et reelt økonomisk tap. Komiteen støtter forslaget som innebærer at det innføres en ordning som sikrer mot verdifallet i pengeverdien fra bidraget første gang ble betalt og til det blir tilbakebetalt.

Komiteen viser for øvrig til brev fra statsråd Karita Bekkemellem datert 16. februar 2006 (vedlegg).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet konstaterer at mange menn er blitt idømt et feilaktig farskap opp gjennom tidene, eller har erkjent et feilaktig farskap. I en ikke ubetydelig del av disse sakene er det trolig snakk om at erkjennelsen er gjort under press - i noen tilfeller ved at man rett og slett ble "truet" eller "tvunget" til å erkjenne et farskap. Det synes også klart at det i tillegg er mange farskap som er blitt feilaktig fastsatt etter pater-est regelen. Enkelte undersøkelser viser at 10 pst. av den norske befolkning kan ha feil far.

Disse medlemmer mener staten, som lovgiver og dømmende makt, hele tiden har hatt et overordnet ansvar for fastsettelse av farskap. Ut ifra en del av sakene synes det som om det at farskapet ble riktig biologisk fastsatt, ikke var så sentralt for myndighetene. Det var viktig å finne en betalingsdyktig far, "for ikke å belaste kommunens sosialkasse", som det står i forarbeidet til Barneloven i sin tid. Dette, sammen med at mor var den part som retten ofte hadde størst tiltro til, medførte mange feilaktige farskap.

Disse medlemmer viser også til at medisinske og vitenskapelige metoder har vært i bruk fra ca. 1925. Det mest vanlige var blodtypesammenligning, selv om også denne kunne bli satt til side av dommere. Man la til grunn at det var mor som snakket sant. Ifølge Støttegruppen for Feildømte Fedre er det også mange menn er blitt dømt som far til et barn uten å ha hatt samleie med mor. Lenge har det nesten vært umulig for en "far" å få gjenopptatt en farskapssak. I 1992 ble DNA-tester tatt i bruk, og i de tilfellene DNA-tester ble brukt, kunne farskapet fastsettes med tilnærmet 100 pst. sikkerhet. Fortsatt var det vanskelig for en "far" å få gjenopptatt en farskapssak, der-

som mor og/eller barn nektet å samtykke i en DNA-test.

Disse medlemmer er svært glad for at Stortinget vedtok endringer av barneloven, slik at etter 1. april 2003 kunne alle parter i en farskapssak forlange saken gjenopptatt, og få saken avklart ved bruk av DNA-testing. Dette var et forslag Fremskrittspartiet gjentatte ganger hadde tatt opp i Stortinget. Konsekvensene av lovendringen er at mange feilaktige farskap er avdekket. Så langt får imidlertid en feildømt far bare tilbakebetalt de pengene han har innbetalt i barnebidrag, krone mot krone. Mange feildømte fedre har hatt andre store økonomiske utlegg, samt pådratt seg vesentlige psykiske belastninger. Det kan finnes de som har fått sitt liv ødelagt basert på løgner og feilaktig farskap, og et rettssystem som satte mye inn på å finne en far til barnet.

Disse medlemmer erkjenner at et feilaktig farskap har mange konsekvenser. Hver gang en far er blitt frikjent som far, står også et barn uten en far. Det er åpenbart svært vanskelig for disse "barna" som kanskje står fedreløse i en alder av 40 år. I tillegg er mange andre familiemedlemmer berørt av dette.

Disse medlemmer viser til at det i de siste 3-4 årene er mange som har fått omgjort et feilaktig farskap ved bruk av DNA-tester. Disse medlemmer mener at siden staten har et overordnet ansvar for fastsettelse av et riktig/biologisk farskap, samt har krevd inn bidragspengene, så må staten også ta sitt ansvar og rydde opp i disse forholdene. Staten har her frarøvet mange menn penger på feilaktig grunnlag, og da må det i det minste gis en økonomisk kompensasjon i form av renter eller indeksregulering, det bør også kunne gis dekning for andre økonomiske utlegg. Disse medlemmer støtter kravet fra støttegruppen om at de som har fått varig men, bør få erstatning. Disse medlemmer viser her til at det i en rekke andre sammenhenger, hvor en person har vært utsatt for en urett fra det offentlige, får dekket sine utgifter samt erstatning. Det skattefradrag som en del feildømte fedre har fått, er i denne sammenheng relativt lite. Det vil med rette kunne hevdes at det her kan snakkes om "justismord", med staten som aktiv bidragsyter.

En annen side ved disse sakene er at et feilaktig farskap også gir grunnlag for at arv blir tildelt personer som i utgangspunktet ikke burde ha krav på arv, og mange får ikke den arven de har krav på. Slik loven er i dag, kan ikke noen andre enn de som direkte er involvert i en farskapssak kreve saken gjenopptatt ved DNA-testing. Disse medlemmer mener dette bør endres.

Disse medlemmer foreslår følgende endringer i lov om barn og foreldre (barneloven):

"§ 6 nytt annet ledd skal lyde:

Dersom den som har rett til å reise sak for domstolane etter denne paragrafen er død, trer arvingane inn i den avdøde sine rettkomne krav etter denne føresegna."

"§ 28a nytt annet ledd skal lyde:

Dersom den som har rett til å reise sak for domstolane etter denne paragrafen er død, trer arvingane inn i den avdøde sine rettkomne krav etter denne føresegna."

"§ 80 første ledd skal lyde:

Vert nokon som har betalt pålagt eller avtala fosteringstilskot til eit barn, seinare friteken for farskapen til barnet, kan han krevje summen betalt attende frå folketrygda. Summen skal indeksregulerast i samsvar med konsumprisindeksen frå Statistisk sentralbyrå frå forskotet vart betalt, og til det vert betalt attende. Den som har fått forskotet betalt attende, får etterbetalt indeksreguleringa. Kravet kan setjast ned eller falle bort dersom det er klart at han ikkje hadde rimeleg grunn til å vedgå farskapen, eller at han burde ha reist sak til endring tidlegare."

"Ny § 80a Erstatning skal lyde:

Den som har fått fastsett feilaktig farskap, kan krevje vederlag frå staten for økonomisk og ikkje-økonomisk tap etter vanlege erstatningsreglar."

Disse medlemmer merker seg at komiteens flertall ikke gir sin tilslutning til ovennevnte forslag til ny paragraf og fremmer derfor følgende forslag. Det vises her til statsrådets brev til komiteen datert 16. februar 2006 (vedlegg):

"Stortinget ber Regjeringen vurdere om ordningen med billighetserstatning skal utvides til å gjelde feildømte fedre."

2.5 Anmodningsvedtak om lovfesting av barnets rettigheter

Komiteen viser til at Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Fremskrittspartiet fremmet følgende forslag i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 29 (2002-2003) om endringer i barneloven, jf. Innst. O. nr. 96 (2002-2003):

"Stortinget ber Regjeringen vurdere å fremme en endring i lovteksten slik at barnets rettigheter blir retningsgivende i barneloven."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til at forslaget ble vedtatt og oversendt regjeringen. "Bar-

nets beste" er et sentralt begrep i norsk og utenlandsk barnelovgivning, samt i internasjonale konvensjoner som omhandler barn. Disse medlemmer vil peke på at "barnets beste" er et dynamisk begrep som har evnen til å utvikle seg i takt med samfunnsutviklingen for øvrig. Dette har bl.a. gitt seg utslag i at "best mulig samlet foreldrekontakt" er et moment som i dag tillegges stor vekt. Barns rett til å uttale seg i barnefordelingssaker er uttrykkelig lovfestet.

Disse medlemmer vil understreke at familier er ulike og har ulike behov. Disse medlemmer er derfor enig med departementet i at domstolene må ha mulighet til å vurdere hvordan man kan gjøre situasjonen best mulig for akkurat dette konkrete barnet i denne spesielle familien. Disse medlemmer vil peke på at dersom målet er å unngå å bruke skjønn i disse sakene, vil man heller ikke kunne fange opp de individuelle behov ethvert barn og enhver familie har. Disse medlemmer vil understreke at barnekonvensjonen har forrang foran annen norsk lovgivning, slik at dersom det oppstår konflikt mellom barnekonvensjonen og andre lover, er det de andre lovene som må vike. Disse medlemmer mener derfor at hensynet til barns rettigheter ifølge barnekonvensjonen er tilstrekkelig ivaretatt mht. norsk lovgivning.

Komiteen er videre enig med departementet i at det ikke er hensiktsmessig å gjennomføre endringer i begrepsbruken i barneloven dersom hensikten ikke er å oppnå endring i realitetene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet stiller seg skeptisk til bruken av formuleringen "barnets beste". Dette er en formulering som kan tolkes av domsstolene, og disse medlemmer er bekymret for at gamle holdninger og subjektive vurderinger fort kan bli brukt, når man har en slik diffus formulering. Spør man et kjempende foreldrepar som steilt står mot hverandre, så vil begge hevde at de kjemper for barnets beste, selv om de bruker barnet i konflikten. Det er dette man unngår hvis man bruker formuleringen "barnets rettigheter og barnets rett", domstolsapparatet kan ta de nødvendige avgjørelser på objektivt grunnlag og i henhold til norsk lov.

Disse medlemmer vil i tillegg påpeke at hvis man velger å bruke "barnets beste" i formuleringene, vil dette sette Norge tilbake i forhold til inkorporeringen av Barnekonvensjonen.

Disse medlemmer stiller seg noe undrende til at dette er et tema i Ot.prp. nr. 11 (2005-2006), som Stortinget har til behandling. Det var et klart flertall for hva som skulle være retningsgivende i

barneloven, og disse medlemmer kan ikke se på dette som noe annet enn en unødvendig omkamp.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen fremme en egen sak om automatisk delt omsorg og ansvar i tråd med FNs barnekonvensjon.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen, i løpet av 2007, utrede og legge frem konkrete tiltak mot samværssabotasje. Slik sabotasje bør få konsekvenser for barnefordelingen.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen foreta en gjennomgang av meklingsapparatet med spesielt fokus på kvalitet og metodikk - og samtidig kartlegge resultatene av meklingene - med fokus på eventuelle skjevheter.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen påse at det iverksettes forskning og kompetanseoppbygging hos fagfolk når det gjelder foreldrefiendtliggjøring.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen vurdere om ordningen med billighetserstatning skal utvides til å gjelde feildømte fedre.

Forslag 6

§ 6 nytt annet ledd skal lyde:

Dersom den som har rett til å reise sak for domstolane etter denne paragrafen er død, trer arvingane inn i den avdøde sine rettkomne krav etter denne føresegna.

Forslag 7

§ 28a nytt annet ledd skal lyde:

Dersom den som har rett til å reise sak for domstolane etter denne paragrafen er død, trer arvingane inn i den avdøde sine rettkomne krav etter denne føresegna.

Forslag 8

§ 80 første ledd skal lyde:

Vert nokon som har betalt pålagt eller avtala fost-ringstilskot til eit barn, seinare friteken for farskapen til barnet, kan han krevje summen betalt attende frå folketrygda. Summen skal indeksregulerast i sam-svar med konsumprisindeksen frå Statistisk sentral-byrå frå forskotet vart betalt, og til det vert betalt at-tende. Den som har fått forskotet betalt attende, får etterbetalt indeksreguleringa. Kravet kan setjast ned eller falle bort dersom det er klart at han ikkje hadde rimeleg grunn til å vedgå farskapen, eller at han bur-de ha reist sak til endring tidlegare.

Forslag 9

Ny § 80a Erstatning skal lyde:

Den som har fått fastsett feilaktig farskap, kan krevje vederlag frå staten for økonomisk og ikkje-økonomisk tap etter vanlege erstatningsreglar.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til proposisjonen og til sine merknader og rår Odelstin-get til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i barnelova mv. (omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, til-bakebetaling av barnebidrag mv.)

I

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (bar-nelova) gjøres følgende endringer:

§ 38 skal lyde:

§ 38 Foreldreansvar etter dødsfall

Døyr den eine av foreldra som har foreldreansva-ret saman, får den attlevande foreldreansvaret aleine. *Dersom den attlevande er sikta eller tiltala for for-settleg eller overlagt å ha valda at den andre er død, skal tingretten ta førebels avgjerd om foreldreansva-ret etter reglane i § 60 a.*

Bur barnet saman med begge foreldra og den eine av dei døyr, får den attlevande foreldreansvaret aleine, jamvel om berre den avdøde hadde foreldrean-svar. *Dette gjeld ikkje i høve der den attlevande er sikta, tiltala eller dømd slik det er omtala i første stykket andre punktum.*

Fører dødsfall til at ingen lenger har foreldrean-svaret for eit barn, skal lensmannen eller tingretten få

opplysning om det i dødsfallsmeldinga. *Tingretten skal ta avgjerd om foreldreansvaret etter reglane i § 63.*

Andre enn foreldra kan krevje å få foreldreansva-ret til barnet etter dødsfall etter reglane i § 63.

For den eller dei som får foreldreansvaret, gjeld reglane i kapitlet her og kapittel 6.

§ 43 skal lyde:

§ 43 Omfanget av samværet mv.

Den av foreldra som barnet ikkje bur saman med, har rett til samvær med barnet om ikkje anna er avtala eller fastsett. Omfanget av samværsretten bør avta-last nærare. *Dersom samvær ikkje er til beste for bar-net, må retten avgjere at det ikkje skal vere samvær.*

Foreldra avtalar sjølve omfanget av samværsret-ten på bakgrunn av kva dei meiner er best for barnet. § 31 andre stykket gjeld for foreldra. I avtale eller avgjerd om samvær skal det mellom anna leggijast vekt på omsynet til best mogleg samla foreldrekon-takt, kor gammalt barnet er, i kva grad barnet er knytt til nærmiljøet, reiseavstanden mellom foreldra og omsynet til barnet elles. Vert det avtala eller fast-sett «vanleg samværsrett», gjev det rett til å vere saman med barnet ein ettermiddag i veka, annakvar helg, 14 dagar i sommarferien, og jul eller påske.

Det kan i avtale eller i dom setjast vilkår for gjen-nomføringa av samværsretten. *Dersom tilsyn vert sett som vilkår for samvær, kan retten i særlege høve på-leggje departementet å oppnemne tilsynsperson. De-partementet kan gje forskrifter med nærare føreseg-ner om oppnemning av tilsynsperson, utøving av til-synet og godtgjering for dette.*

Den andre av foreldra skal få melding i rimeleg tid føreåt når samværet ikkje kan finne stad som fast-sett, eller når tida for samværet må avtalast nærare.

Dersom den som har foreldreansvaret eller som barnet bur hos hindrar at ein samværsrett kan gjen-nomførast, kan den som har samværsretten krevje ny avgjerd av kven som skal ha foreldreansvaret eller kven barnet skal bu saman med, jf. § 64.

§ 48 skal lyde:

§ 48 Det beste for barnet

Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.

Ved avgjerda skal det takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli hand-sama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert ut-sett for skade eller fare.

§ 51 tredje ledd skal lyde:

Sambuarar med felles barn under 16 år skal ved samlivsbrøt møte til mekling.

§ 54 skal lyde:

§ 54 Meklingsattest

Det skal skrivast ut meklingsattest når partane har møtt til ein times mekling hos ein meklar. Dersom foreldra ikkje er samde, skal dei verte oppfordra til å mekle i inntil tre timar. Dei kan få tilbod om mekling i ytterlegare tre timar dersom meklaren finn at dette kan føre til at partane kan kome fram til ein avtale. Meklingsattesten er gyldig i seks månader.

§ 57 skal lyde:

§ 57 Kvar sak skal reisast

Sak etter § 56 må reisast for den domstolen der barnet har heimting på den tida saka vert reist. Dersom saka gjeld sysken med ulikt heimting, kan felles sak for barna reisast der eitt av barna har heimting. Dersom barnet bur på sperra adresse, jf. lov 16. januar 1970 nr. 1 om folkeregistrering med forskrifter, eller det er søkt om eller gjeve løyve til å nytte fiktive personopplysningar for barnet, jf. lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet § 14 a, kan saka reisast for Oslo tingrett.

Ny § 60 a skal lyde:

§ 60 a *Førebels avgjerd om foreldreansvar ved sikting m.m. etter straffelova*

Retten skal ta førebels avgjerd om foreldreansvaret i saker der ein av foreldra som har foreldreansvar, er sikta eller tiltala for forsettleg eller overlagt å ha valda at den andre er død. Det same gjeld dersom den attlevande i slike høve ikkje har foreldreansvar og krev å få det. Andre kan krevje å få foreldreansvaret. Retten kan avgjere at ingen skal ha foreldreansvaret. Den attlevande skal berre få foreldreansvaret dersom dette klart er til beste for barnet.

Reglane i § 63 andre stykke gjeld på same måte ved førebels avgjerd. Er det ikkje teke ut søksmål innan seks månader etter at siktinga eller tiltala er fråfallen eller dom i straffesaka er rettskraftig, skal tingretten ta ny avgjerd om foreldreansvaret etter reglane i § 63.

Avgjerdene vert tekne i orskurd. Det er ikkje nødvendig å halde munnleg forhandling på førehand.

§ 63 andre ledd skal lyde:

Der den attlevande er sikta, tiltala eller dømd for forsettleg eller overlagt å ha valda at den andre er død, kan andre alltid reise sak med krav om å få foreldreansvaret innan seks månader etter at siktinga eller tiltala er fråfallen eller dom i straffesaka er

rettskraftig. Dersom den attlevande krev foreldreansvaret, skal retten berre gå med på kravet når dette klart er til beste for barnet. Retten tek førebels avgjerd etter § 60 a.

§ 63 nåværende andre til åttende ledd blir tredje til niende ledd.

§ 64 andre ledd skal lyde:

Vert foreldra ikkje samde, kan kvar av dei reise sak for retten, jf. § 56. Dom, rettsforlik og avtale med tvangskraft kan likevel berre endrast når særlege grunnar talar for det. Førebels avgjerd etter § 60 kan endrast på same vilkår av den domstolen som har hovudsaka. Førebels avgjerd etter § 60 a kan endrast på same vilkår av den domstolen som tok førebels avgjerd, og slik sak kan reisast av den attlevande eller andre.

§ 80 skal lyde:

§ 80 *Tilbakesøking av fostringstilskotet når farskapen vert endra*

Vert nokon som har betalt pålagt eller avtala fostringstilskot til eit barn, seinare friteken for farskapen til barnet, kan han krevje summen betalt attende frå folketrygda. Summen skal indeksregulerast i samsvar med konsumprisindeksen frå Statistisk sentralbyrå frå tilskotet vart betalt, og til det vert betalt attende. Ei indeksregulering skal likevel først gjerast etter at det er teke omsyn til frådraga den frikjende faren tidlegare har fått i likninga si for betalt tilskot. Fordelen av det tidlegare frådraget i likninga skal setjast til 20 prosent. Kravet kan setjast ned eller falle bort dersom det er klart at han ikkje hadde rimeleg grunn til å vedgå farskapen, eller at han burde ha reist sak til endring tidlegare.

Ein mann som er pålagd fostringsplikt, men ikkje farskap, kan krevje pengane betalte attende frå folketrygda dersom ein DNA-analyse viser at han ikkje kan vere far til barnet. Første stykket gjeld tilsvarende så langt det passar.

Den som vert friteken for farskapen, kan ikkje søkje pengane attende frå barnet sjølv, frå mora eller frå den verkelege faren til barnet.

Departementet kan ved forskrift gje utfyllande reglar om tilbakesøking av fostringstilskot etter lova her.

II

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barne-trygdloven) gjøres følgende endringer:

§ 9 femte ledd skal lyde:

For at utvidet barnetrygd skal kunne tilstås etter samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år, må det legges fram meklingsattest.

Nåværende femte ledd blir nytt sjette ledd.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Departementet kan gi nærmere overgangsregler i forskrift.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 3. mars 2006

May-Helen Molvær Grimstad

ordfører og leder

Vedlegg 1

Brev fra Barne- og likestillingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 16. februar 2006

Ot.prp. nr. 11 (2005-2006) om lov om endringer i barneloven

Jeg viser til brev fra komiteen av 8. februar med spørsmål om en vurdering av forslagene til lovendringer fra Støttegruppen for Feildømte Fedre.

Farskap

De norske reglene for endring av juridiske farskap ble endret fra 1.4.2003, og er svært vidtgående. Personkretsen som kan reise sak er barnet, moren, den juridiske faren og enhver mann som mener han kan være far til barnet. Det gjelder ingen tidsfrister for saksanlegg, og det er heller ingen aldersgrense mht. hvem som regnes som "barn".

Det kan reises sak for retten med påstand om at farskapet skal endres uavhengig av om farskapet følger av ekteskap (pater est-regelen) eller erkjennelse (inkl. vedtakelse av farskapsforelegg). Når farskap er fastsatt ved dom, kan dommen kreves gjenopptatt. Vilkåret er her at den tidligere dommen ikke er avsagt på bakgrunn av DNA-analyse. Ellers er det i farskaps sakene unntak fra alle de generelle vilkårene i sivilprosessen når det gjelder gjenopptakelse, både i forhold til begrunnelse og frister for å reise sak.

Støttegruppen for Feildømte Fedre ønsker å innføre bestemmelser i barneloven slik at også arvinger skal kunne reise sak om å få prøvet/endret farskap. Tidligere kunne arvinger reise sak om farskap etter ekteskap. Denne regelen ble opphevet i 1998. Etter dette har imidlertid alle de tidligere vilkårene i loven for å reise endringssak/gjenopptakelsessak blitt opphevet.

Personer som føler usikkerhet omkring farskap kan i dag reise sak for retten så sant de er direkte berørt av farskapet; de kan være usikre på om deres juridiske far er den biologiske, de kan få prøvet om de egentlig er far til et barn som har en annen far, om barnet født i ekteskap virkelig er deres osv. Personkretsen for å reise sak er imidlertid begrenset. Hvis man ikke er direkte berørt av farskapet (som barn, far, mor eller påstått far), kan man altså ikke reise sak.

Støttegruppen for Feildømte Fedre ønsker å utvide personkretsen slik at arvinger også skal kunne reise sak. I disse tilfellene vil den avdøde ha hatt mulighet til selv å reise sak om farskapet, men har ikke gjort det. I tillegg vil den som er direkte berørt av farskapet (altså den som arvingene påstår ikke er barn) ha mulighet til selv å reise sak.

Jeg ønsker ikke å innføre en mulighet for arvinger til å reise endringssak/gjenopptakelsessak. Jeg mener det i mange tilfeller vil være direkte støtende at arvinger reiser sak om et farskap alle de direkte berørte føler seg komfortable med. Selv om det juridiske farskapet kanskje ikke skulle være overensstemmende med det biologiske, har de impliserte parter selv hatt mulighet til å få prøvet farskapet. Når de ikke har benyttet denne adgangen, mener jeg ikke det er riktig at arvinger skal få mulighet til å reise farskaps sak fordi dette kan gi utsikter til større arv. *Når foreldre og barn ikke har ønsket å reise sak om farskap mens de har vært i live, mener jeg at dette skal være bindende også for arvingene.* Dersom partene selv ønsker å få avklart spørsmålet *frivillig*, har de etter gjeldende rett full adgang til dette.

Tilbakebetaling av barnebidrag

Jeg tolker forslaget fra Støttegruppen for Feildømte Fedre om endring i ordlyden til barneloven § 80 slik at den som har fått tilbakebetalt bidrag etter dagens regelverk også skal få etterbetalt en indeksregulering av tilbakebetalingsbeløpet slik det fremgår av endringsforslaget i Ot.prp. nr. 11 (2005-2006). Dette forslaget vil i realiteten innebære at endringsforslaget gis virkning tilbake i tid, og at alle saker som er ferdigbehandlet og avgjort i henhold til gjeldende rett må gjenopptas og vurderes på nytt.

Som det er redegjort for i Ot.prp. nr. 11 kapittel 6, følger det klart av dagens bestemmelse og lovforarbeider at lovens løsning er at bidraget skal betales tilbake med samme sum (nominelt beløp). Det fremgår videre av forarbeidene at det beror på en bevisst avveining at det bare er det nominelle beløpet som vedkommende har krav på å få tilbakebetalt fra staten. Sakene som er behandlet og avgjort etter dagens system er således avgjort i henhold til lovgivers intensjon. At rettsutviklingen gjør at departementet nå finner grunnlag for å foreslå en utvidelse av dagens ordning slik at tilbakebetalingsbeløpet gjøres til gjensstand for en indeksregulering, endrer ikke dette klare utgangspunktet. Det er videre et alminnelig prinsipp i norsk rett at lover som hovedregel gis virkning fremover i tid, og at saker som er ferdigbehandlet ikke gjenopptas når nye regler vedtas. På denne bakgrunn vil jeg opprettholde forslaget slik det fremkommer i Ot.prp. nr. 11.

For øvrig gjøres det oppmerksom på at tilbakebetaling av betalt bidrag etter gjeldende rett ikke anses som skattepliktig inntekt, slik at det derfor ikke fore-

ligger trekkplikt for tilbakebetalingene. Ved tilbakebetalingene vil således verdien av det tilbakebetalte beløp, sammen med tidligere skattefrihet for selve bidraget, allerede være høyere enn faktisk innbetalt bidrag. Dette innebærer at det etter dagens system i stor utstrekning finner sted en faktisk verdisikring allerede ved nominell tilbakeføring av betalte bidrag. I de ferdigbehandlede tilbakebetalingssakene har dette kommet mennene som er frikjent for et farskap til gode. Jeg viser til Ot.prp. nr. 11, side 46, venstre spalte, siste avsnitt og følgende.

Støttegruppen for Feildømte Fedre foreslår videre en lovfesting av rett til erstatning fra staten for økonomisk og ikke-økonomisk tap etter de alminnelige erstatningsregler. Hensikten er trolig å gi den enkelte et rettslig grunnlag for å kreve erstatning fra staten utover og i tillegg til den tilbakebetaling av betalt barnebidrag som følger av barneloven § 80 i tilfeller der de alminnelige erstatningsrettslige vilkårene ikke er oppfylt, f.eks. der ingen kan klandres for det i sin tid feilaktig fastsatte farskapet.

Det følger av alminnelige erstatningsrettslige regler at det må foreligge et ansvarsgrunnlag for å kunne pålegge noen en erstatningsplikt. Dette inne-

bærer at det må være noen å bebreide for den påberopte skadelidende handling før en kan pålegge vedkommende å erstatte eventuelle økonomiske eller ikke-økonomiske tap som følge av handlingen. Der det ikke er noen å bebreide, vil det heller ikke være grunnlag for å pålegge noen et erstatningsansvar, heller ikke staten. Et forslag som det foreliggende bryter således med alminnelige erstatningsrettslige prinsipper, og er noe en ikke kan regulere seg bort fra på den måten som Støttegruppen for Feildømte Fedre foreslår.

Jeg nevner avslutningsvis at statens erstatningsansvar for økonomisk og ikke-økonomisk tap som følge av feilaktig fastsatt farskap, er prøvet for Oslo tingrett i to saker. Tingretten kom i begge sakene til at det ikke foreligger grunnlag for å gjøre erstatningsansvar gjeldende overfor staten. Begge sakene er anket inn for lagmannsretten. I den grad komiteen skulle komme til at gruppen det her er tale om har vært utsatt for en urett fra samfunnets side som bør kompenseres økonomisk, kan det f.eks. vurderes om ordningen for billighetserstatning skal utvides til å omfatte også denne gruppen.

Vedlegg 2

Brev fra Barne- og likestillingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 28. februar 2006.

Ot. prp. nr. 11 (2005-2006) Om lov om endringer i barneloven - "Vanlig samværsrett"

Jeg viser til brev av 9. februar.

Det har ikke tidligere blitt diskutert om barnelovens definisjon av "vanlig samværsrett" skulle være et minimumssamvær. Ot.prp. nr. 11 har i sitt forslag til endring i barneloven § 43 første ledd en tydeliggjøring av at i tilfeller hvor det ikke er til barnets beste, skal det ikke fastsettes samvær. Denne bestemmelsen vil stå i stor motsetning til en eventuell regel

om minimumssamvær. Å innføre minstesamvær i barneloven vil være en regel med så store konsekvenser, at jeg vil fraråde at det vedtas uten en grundig utredning i forkant.

Jeg har tidligere skrevet at jeg i den kommende fireårsperioden ønsker å gjennomgå barneloven med sikte på å vurdere om loven i tilstrekkelig grad ivaretar barnas beste og likestilling mellom foreldrene. En gjennomgang og vurdering av samværnormens betydning vil da kunne bli drøftet.

Vedlegg 3**Brev fra Barne- og likestillingsdepartementet v/statsråden til familie- og kulturkomiteen, datert 8. februar 2006.****Ot.prp. nr. 11 (2005-2006) om lov om endringer i barneloven**

Jeg viser til brev av 3. februar.

Mange barn opplever at foreldrene flytter fra hverandre. Jeg mener det er viktig å sikre barn god kontakt med begge sine foreldre. Barnas beste er utgangspunktet samtidig som også et likestillingspolitisk perspektiv er viktig. Det er viktig at begge foreldre regnes som likeverdige omsorgspersoner.

I den kommende fireårsperioden ønsker jeg å gjennomgå barneloven med sikte på å vurdere om loven i tilstrekkelig grad ivaretar barnas beste og likestilling mellom foreldrene. Felles foreldreansvar og delt bosted etter samlivsbrudd vil være sentrale temaer i gjennomgangen. I disse sakene må man imidlertid, i tillegg til likestillingsperspektivet, også ha hensynet til barnets beste for øye.

Mine planer for en nærmere gjennomgang av barneloven vil ikke få betydning for behandlingen av Ot. prp. nr. 11 (2005-2006).

